

Załącznik

do odpowiedzi na interpelację nr 27735 Posła Norberta Kaczmarczyka w sprawie „piractwa nasiennego”

Wyłączne prawo hodowcy do odmiany (ochrona prawna), jest jedną z form ochrony własności intelektualnej i stanowi podstawę prawną do zarobkowego korzystania przez hodowcę z chronionej odmiany oraz umożliwia odtwarzanie kosztów ponoszonych na prowadzenie działalności hodowlanej.

Przyznawanie wyłącznego prawa do odmiany odbywa się zgodnie z systemem Międzynarodowego Związku Ochrony Nowych Odmian Roślin (UPOV). Polska jest członkiem UPOV od roku 1989.

Hodowcy mają możliwość wyboru systemu ochrony prawnej swojej odmiany, poprzez zgłoszenie wniosku w jednym lub w kilku państwach członkowskich UE/stowarzyszonych w UPOV (**poziomy krajowe**) lub też we Wspólnotowym Urzędzie Odmian Roślin (**poziom wspólnotowy**).

Z uwagi na powyższe w Polsce obowiązują dwa systemy ochrony prawnej odmian roślin:

1. **Krajowy** - w oparciu o przepisy *ustawy z dnia 26 czerwca 2003 r. o ochronie prawnej odmian roślin*, w przypadku którego ochrona działa jedynie na terytorium Polski.

Krajowe wyłączne prawo do odmiany w Polsce administrowane jest przez Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU), z siedzibą w Słupi Wielkiej.

Hodowcy, którzy uzyskali tytuł ochrony prawnej do swojej odmiany posiadają wyłączne prawo do zarobkowego z niej korzystania obowiązujące na terytorium Polski.

2. **Wspólnotowy** - w oparciu o przepisy *rozporządzenia Rady 2100/94 z dnia 27 lipca 1994 r. w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin*, którego przepisy stosuje się wprost w państwach członkowskich UE, co oznacza, że wyłączne prawo do odmiany przyznane przez Wspólnotowy Urząd Odmian Roślin obejmuje terytorium wszystkich państw członkowskich UE, a więc także Polskę. Jeżeli hodowca odmiany chronionej wyłącznym prawem w Polsce uzyska wspólnotowe wyłączne prawo do odmiany, to ochrona na poziomie krajowym zostanie zawieszona (uśpiona) na okres, przez który będzie on korzystał z ochrony unijnej. Wspólnotowe wyłączne prawo do odmiany administrowane jest przez Wspólnotowy Urząd Odmian Roślin (ang. Community Plant Variety Office – CPVO), z siedzibą w Angers we Francji.

Wyłączne prawo hodowcy do odmiany rozszerza się na materiał ze zbioru (materiał ze zbioru – z ang. Farm Saved Seed, w skrócie FSS).

Odstępstwo od wyłącznego prawa – „przywilej rolnika”

Zarówno w prawie wspólnotowym, jak i prawie krajowym znajdują się uregulowania wprowadzające tzw. „przywilej rolnika” lub inaczej „odstępstwo rolne”. Prawo to stanowi, że posiadacz gruntów rolnych może, bez zgody hodowcy, za opłatą uiszczaną na rzecz hodowcy, używać materiału ze zbioru (FSS) jako materiału siewnego odmiany chronionej wyłącznym prawem, jeżeli materiał ten uzyskał w posiadanym gospodarstwie rolnym i użyje go w tym gospodarstwie.

Prawo do używania materiału ze zbioru jako materiału siewnego dotyczy **na poziomie krajowym** odmian **18 gatunków** (bobik, groch siewny, jęczmień, kukurydza, len zwyczajny (oleisty), lucerna siewna, łubin wąskolistny, łubin żółty, soja, owies, pszenica twarda, pszenica zwyczajna, pszenżyto, rzepak, rzepik, wyka siewna, żyto, ziemniak), a **na poziomie wspólnotowym 21 gatunków** roślin rolniczych (bobik, ciecierzycza pospolita, groch zwyczajny, koniczyna aleksandryjska, koniczyna perska, lucerna siewna, łubin żółty, wyka siewna, jęczmień, kanar, owies, pszenica orkisz, pszenica twarda, pszenżyto, ryż, żyto, ziemniak, len zwyczajny (oleisty), rzepak, rzepik).

Opłaty FSS (w wysokości 50% opłaty licencyjnej) określone są przez hodowców, a w przypadku odmian chronionych krajowym wyłącznym prawem wynoszą dla:

- 1) ziemniaka – 2,5 zł/100 kg (przy zużyciu do sadzenia 2,5 tony/ha – 62,5 zł/ha),
- 2) rzepaku – 25-90 zł/10 kg (przy zużyciu o siewu 3 kg/ha – 7,5-27 zł/ha),
- 3) pszenicy – 7-13 zł/100 kg (przy zużyciu 200 kg/ha – 14-26 zł/ha),
- 4) jęczmienia – 6-10 zł/100 kg, (przy zużyciu 170 kg/ha – 10,2-17 zł/ha),
- 5) owsa – 7,5-10 zł/100 kg (przy zużyciu 200 kg/ha – 15-20 zł/ha).

Bez uiszczania opłaty na rzecz hodowcy, materiału ze zbioru jako materiału siewnego odmiany chronionej krajowym wyłącznym prawem mogą używać tzw. „**drobni rolnicy**”, czyli posiadacze gruntów rolnych o powierzchni:

- do 10 ha - w przypadku odmiany ziemniaka chronionej krajowym wyłącznym prawem,
- do 25 ha - w przypadku odmiany chronionej krajowym wyłącznym prawem pozostałych 17 gatunków

albo,

w przypadku odmian chronionych wspólnotowym wyłącznym prawem – posiadacze gruntów rolnych, którzy nie uprawiają roślin na powierzchni większej niż ta, która jest potrzebna do wyprodukowania:

- 185 ton ziemniaków w czasie jednego zbioru,
- 92 ton zbóż w czasie jednego zbioru - w pozostałych 20 gatunkach.

Według danych GUS w Polsce na **1,4 mln** gospodarstw rolnych:

- 1) ok. **1,1 mln** to gospodarstwa rolne o powierzchni do 10 ha, które są **zwolnione z opłat** z tytułu korzystania z odstępstwa rolnego w odniesieniu do wszystkich objętych nim gatunków,

2) ok. **1,3 mln** to gospodarstwa rolne o powierzchni do 25 ha, które są **zwolnione z opłat** z tytułu korzystania z odstępstwa rolnego gatunków innych niż ziemniak.

Należy przy tym podkreślić, że w Polsce wymiana kwalifikowanego materiału siewnego jest na bardzo niskim poziomie – **średnio ok. 15%** (pszenica zwyczajna – ok. 18%, jęczmień – ok. 23 %, pszenżyto - ok. 15%, ziemniak – ok. 10%). Jednakże w przypadku niektórych gatunków, gdzie dostępne są odmiany mieszańcowe, poziom wymiany jest znacznie wyższy. W przypadku kukurydzy rolnicy stosują materiał kwalifikowany w ok. 80-85% co powoduje, że nie ma potrzeby obejmowania odmian kukurydzy ochroną prawną (ponieważ w cenie kupowanego materiału siewnego zawarte są opłaty licencyjne). Podobny wysoki poziom wymiany materiału siewnego sięgający 85% utrzymuje się w odniesieniu do rzepaku. Niski poziom wymiany materiału siewnego zbóż utrzymuje się. Od 2007 r. rolnicy dokonujący zakupu materiału siewnego kategorii kwalifikowany korzystają z mechanizmu dopłat do powierzchni obsianej lub obsadzonej materiałem siewnym kategorii elitarny lub kwalifikowany o rocznym budżecie **ok. 90 mln. zł.** Od początku funkcjonowania mechanizmu dopłat w latach 2007–2017 wypłacono łącznie **927 079 tys. zł.**

Prawo hodowców roślin do zarobkowego korzystania z prawa do odmian nie jest powszechnie akceptowane przez rolników. Znaczna grupa uważa, że kupując materiał siewny nabywają równocześnie na zawsze prawo do korzystania z danej odmiany chronionej i wykorzystania jej do ponownych zasiewów bez wnoszenia jakichkolwiek opłat. Brak zwrotu kosztów hodowli z rynku, w przypadku gatunków o niskiej wymianie materiału siewnego może prowadzić do ograniczenia lub upadku polskiej hodowli niektórych gatunków. Pusta przestrzeń zostanie zajęta przez firmy zagraniczne, które przy braku krajowej konkurencji będą mogły dyktować warunki na rynku.